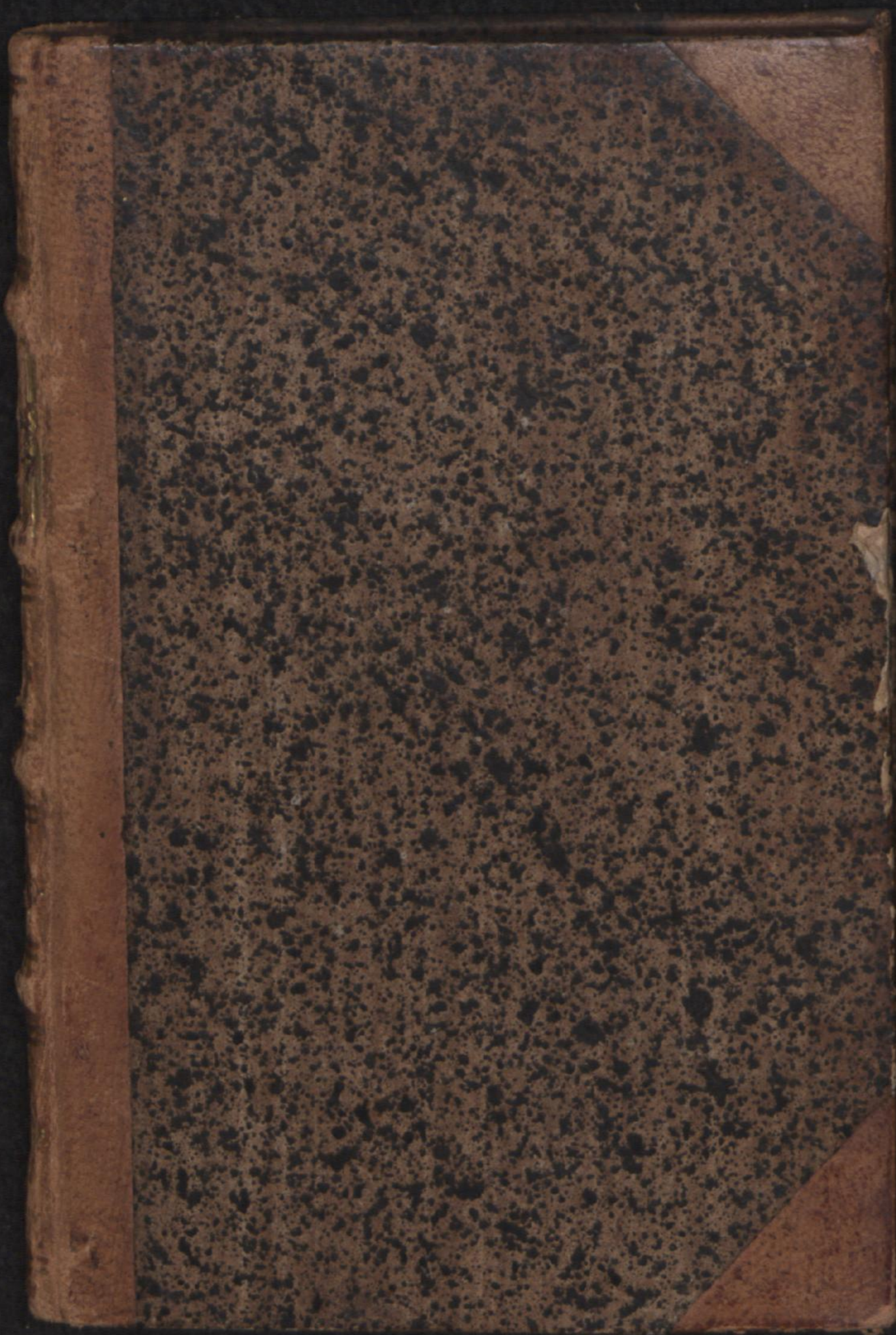
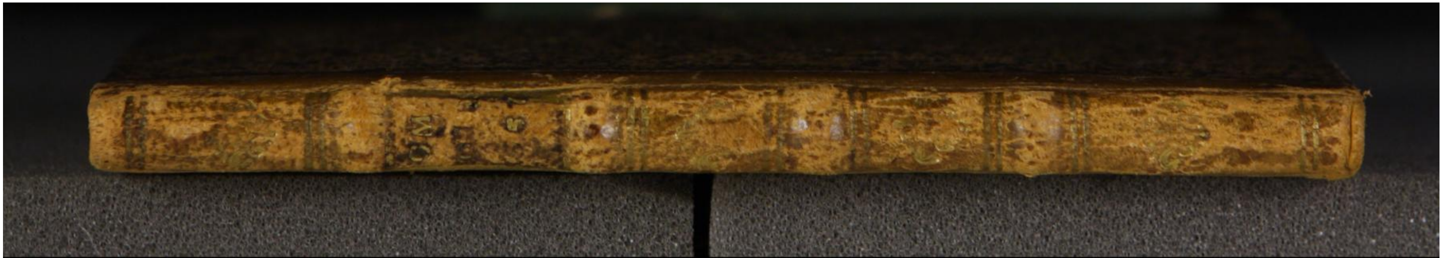
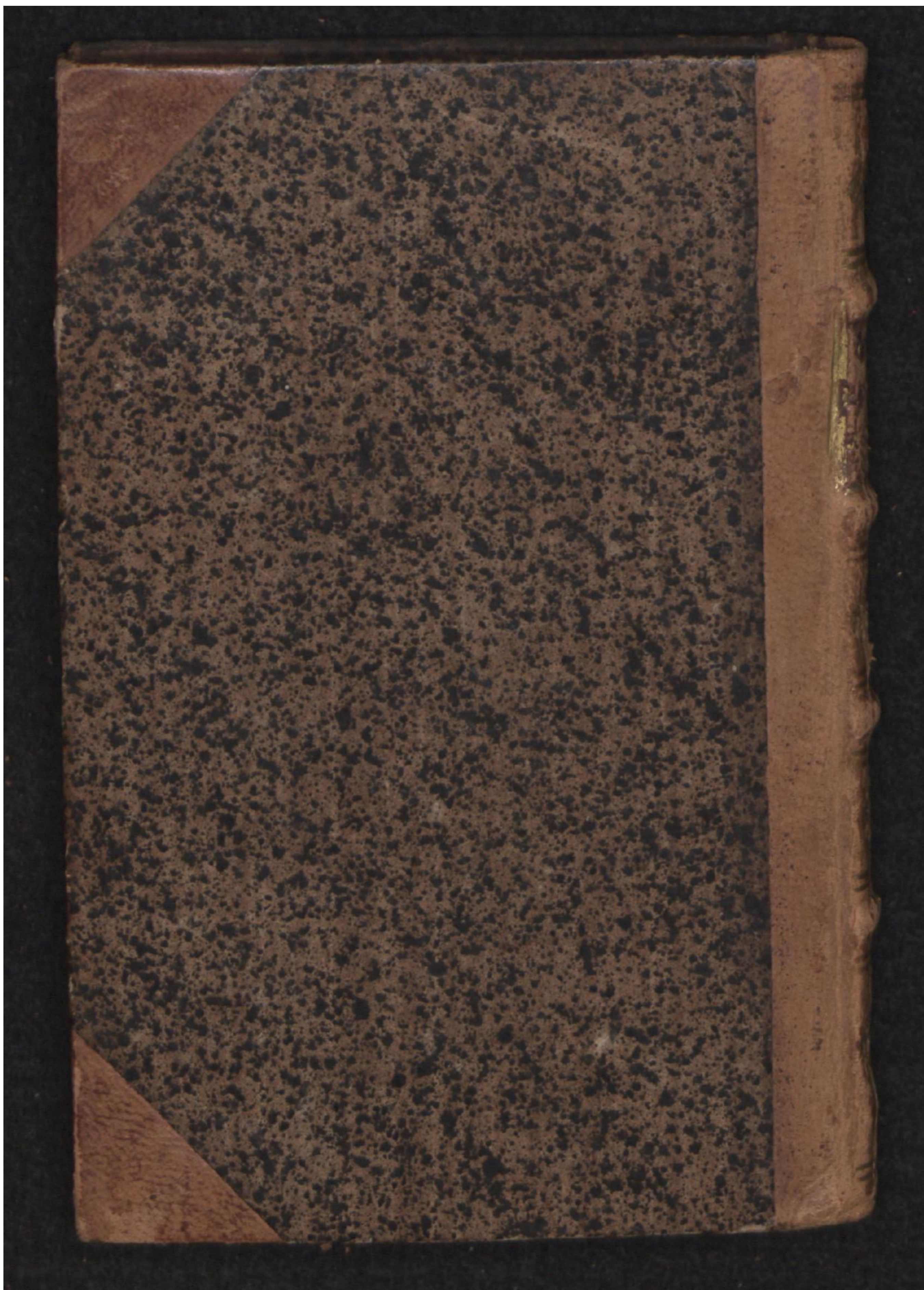

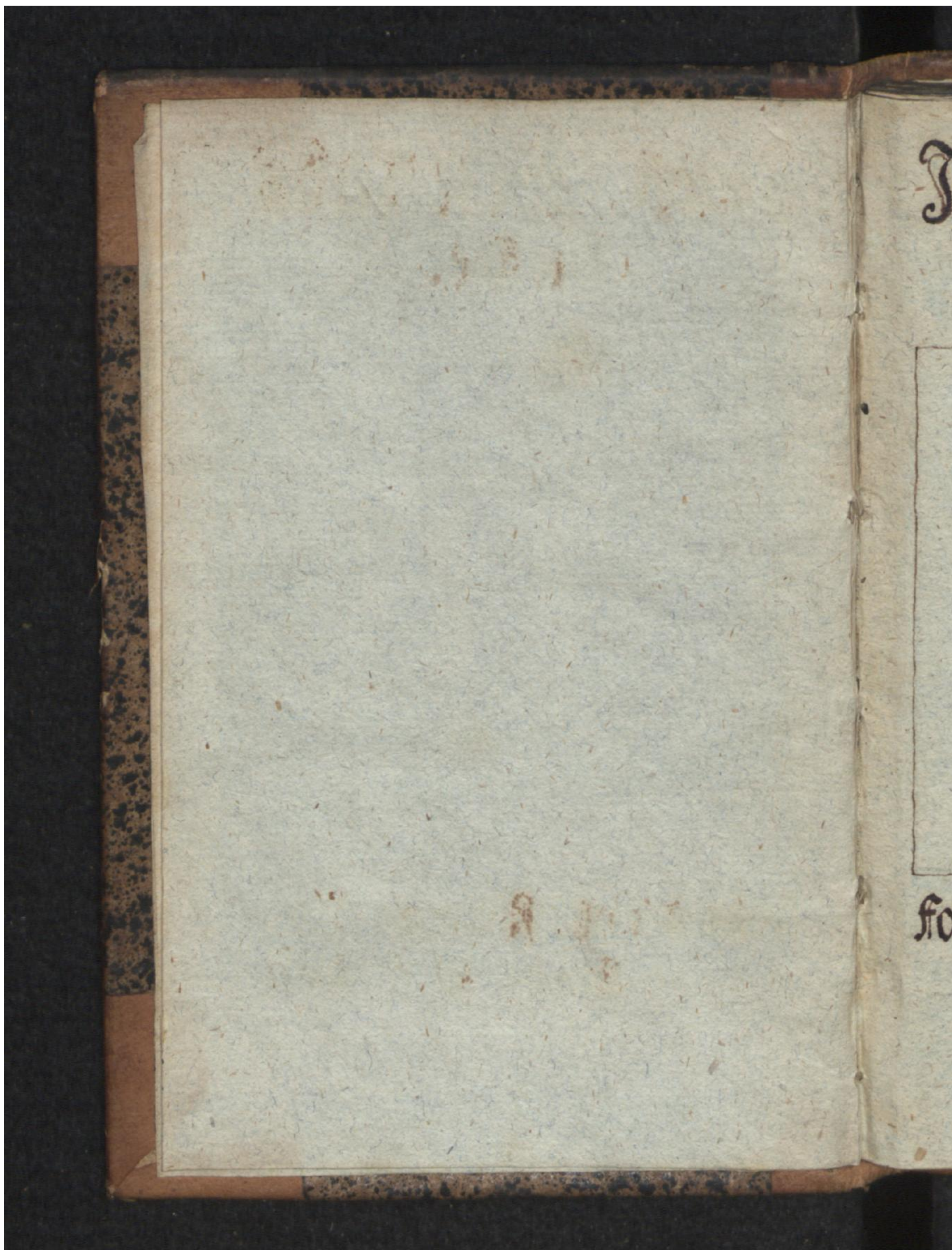

M. Tuscher fecit

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

1557

Imod Ecteskabs Dieffle.

Fordanskit aff Nicolao Palladio Aar etc. M. D. Lvii.

Det
Anſla
ſkabs
Trefol
ſa

Der til
ſom wi
ted tale
me til
D
oc Jor
dag/ ef
dighede
ken efft
Mateſt
ath det

Det Første Forgiffttige Anslag met huilcket Ecteskabs Dieffuel paa griber / det Hellige Trefoldigheds raad / aff huilcket Gud saa siger. Det er icke gaat / at Mennisken er alene &c.

Først ville wi see Huorledis Ecteskabs Dieffuel legger sig først imod Mendene / och siden huorledis hand frister Quinderne / Der til giffuer Mosi text oss aarsage / som wi ville tage oss faar / oc wi ville inted tale om Quinderne / før end wi komme til Eua skabning.

Den tid Gud haffde skabt Himmel oc Jord / oc alle Creatur / oc paa den siette dag / effter den gandske Hellige Trafoldigheds raad / formerit och giort Mennisken effter sit Billede / seer Guddommelig Matestet i samme trende Personers raad ath det er icke gaat Mennisken skal vere

 alene /

alene / Men Concluderer oc beslutter ath hand vil gøre hannem en Methielp / som kand vere hoss hannem / Dette er Ecteskabs fundament/begyndelse/ oc oprindelse / Huor aff wi kunde lettelige forstaa huor megit høyre/ herligere oc verdigere Mandens oc Quindens tilhobe bindelse i Ecteskab bør at actes end alle andre Creaturs samenløb oc beblandelse.

Det beuiser ocsaa forfarenhed/huorledis Gud haffuer indplantet vdi Menniskens Hierte saadan sit forsæt oc raad / Ath de ocsaa vden Guds ord / effter naturens tilbøyelse haffue varit tho oc tho til sammen i Ecteskab /ocsaa hoss de grouiste och wlerdiste Hedninger/ och haffue hadit den wskyldelige beblandelse /oc huldit den wtilbørlige/ och haffue haardelige straffit det/ som mand kand nock beuise aff Hedningers Hystorier oc skick/ Och det er det samme der staar til de Hebræ: i det 13. C. (Honorabile inter omnes coniugium / et cubile impollutum) ath Ecteskab haffuer

verit

verit holdit i ære och verdighed hoss alle Folck / Paa dette besyndertlige / høyste Maiestetz raad och velbehagelighed / seer Sathan (Gudz affsagt / oc forne Fiende) met skellie fure oc grumme øyen / och gaar ocsaa i raad met sit Selskab / Huorlunde hand kand sette sig mod Gud / och vere hannem til mode / oc til inted gøre saadan Gudz forset och gerning / hand betracter diss imellem flitelige / Gudz raad / oc disse ord / betencker huorledis hand kand indøse i Menniskens hiertet och tancker / ith ont raad oc gaat tycke / mod Gudz raad / paa det huer skal vocte sig for Ecteskab / oc holle det verstyggeligt / oc giffue sig hen til den vskickelige beblandelse / mod sin egen nature / Her vdaff flyder disse tancker At naar nogē vil giffte sig at hand da mere betracter Dieffuelens raad / oc huskud / end Gudz vilie / oc beslutter endelige hoss sig / Ath det er icke gaat at leffue i Ecteskab / i huilcket der er stor genuordighed / angist møsomelighed oc arbeyde / Acter oc

 beslut-

beslutter/at det er inted andet/ naar mand tager sig en Hustru/ end iføre sig wlyck- salelige hoser/oc siger som Hedningen sag de/ Et quod isti fortunatum putant/ vxo- rem nunquam duxci. Det er en stor vel- fert/ oc icke den minste lycke/ ath haffue aldrig hafft nogen Quinde til Hustru. Aff saadan Ectes kabs Diefflς huskud oc raad er voxen oc vdkommen/skendelige oc ska- delige ordsprock mod Ectes kab / som eff- terfølger.

En Ecte Quinde er intet andet i Huset end lige som ith tyckt/ sort/ storm- veyr er paa Himmelen.

Item/der er ingen quinde from /icke end en aff de beste. Item / Huo som vil haffue sin Fiende til Bords/oc i seng met sig/ huo som vil legge sig oc staa op igen met kiff oc trette/den kand tage sig en Hus- tru. Saa lese wi ocsaa/huorledis den Ec- teskabs Dieffuel haffuer forvildet oc rege- ret mange/ocsaa aff de viseste Hedningers tancker/ oc ledde dem mod Gud oc natu- ren/

ren/Oc derfaar/ gaff Bias en aff de sin Vise/en anden som vilde annamme en Hustru/ saadant gensuar / Tager du dig en skøn Hustru/da beholler du icke den alene Men tager du en grum/da haffuer du altid en viss straff for øyne/ Met dette gensuar ville hand giffue at forstaa / at det er icke gaat (huilcket Gud holt for gaat) at tage sig en hustru / men at det er bedre at bliffue alene.

J den samme mening oc Ecteskabs Dieffuels huskud / suarede ocsaa Diogenes/der hand bleff atspurt aff en Person naar hand skulde tage sig en Hustru/ Da suarede hand / En vng Person skal icke haste der met/ men lenge tøffue oc forhale det / Men en gammel Mand skal giffue saadant slet offuer /met dette gensuar/ forskød hand aldelis Ecteskab/ oc vilde / at mand skulde fly det som en ond ting.

En Anden Gedning ved Naffn Pacuuius / Der hand beklagede faar sin Nabo Ario sin sorrig/at hand haffde it

wlycksaligt træ i sit Huss / paa huilcket / tre aff hanss Ecte hustruer haffde hengt sig/da suarede hand hannem oc sagde. Ah kære Nabo / vnd mig ocsaa en gren aff samme Træ / som ieg kand haffue i mit Huss. Tysken pleger at sige/at den er lycksalig/ som bliffuer vel vdaff met sine hustruer / Aff saadanne oc andre Hystorier / see wi huorledis Dieffuelen indplanter onde raad och meninger / mod Guds raad/ saa at mange Hedninger haffue hafft stor behageligthed /til wtuchtighed oc Horeri / saa at Lycurgus / Plato/oc andre høylerde Mend hoss Hedninger haffue met low oc straff nød mange til Ecteskab.

Huorledis nu i vor tid/den Ecteskabs Dieffuel / met sine forderffuelige raad / mod Guds raad och skick / haffuer nedtryckt denne Stat /det haffue wi nock forferet i Pauer/Bisper/Canicker / Prester Muncke/ oc Nunder/ huilcke som giorde denne Stat saa wren/at en Christen skulde tuile paa/om hand kunde bliffue salig i denne

denne Orden eller ey/Huor met de tuing-
de Folck til ath fly Ecteskab som en ver-
styggelig ting for Gud/oc alligeuel leffue-
de de i wrenhed och Sodomitiske synder /
som alle Muncke oc Nunde Clostere klar
lige beuise &c. Ja i somme Muncke hier-
ter/haffde Ecteskabs Dieffuel saa indplan
tet sin Vaartskaff/at de icke alenriste actede
Ecteskab /at vare en ond Stat / Men oc-
saa fornectede alt Quinde køn / saa at de
vilde icke see Quinder / Men hulde dem
saa whellige oc wuerdige ath de feyde met
Limer effter dem /der som de haffde staa-
it eller gaait / Som mand ocsaa laser om
en Munck der vilde icke lade sig see aff
sin egen Moder och Søster / som haffde
hiertelig forlengelse til at vilde see och tale
met hannem / Saa wi mue forundre oss
paa/at Dieffuelens raad oc gerning haff-
uer fangit fremgang mod Guds raad och
vilie/som lyder/at det er icke gaat at men-
nisken er alene / wi ville gøre hannem en
methielp/som kand vare hoss hannem &c.

 Och

Oc huorlunde Ecteskabs Dieffuel/ haffuer sat effter dem som haffue begiffuit sig i Ecteskab / det forfater huer hoss sig selff / huor wren / oc møsommelig Sathā gører denne stat och faaer wkrud mellem Hosbondē oc hustruen / at de bliffue wtaal modige / oc vide icke huad de skulle tencke om denne stat / oc sige i hastighed / Jeg troer tremen haffuer førd mig denne quinde til. Gud giffue det ieg vaar denne quit ieg skulde aldrig giffte mig igen. Mange vaare ocsaa tilfrids (om deris yndsken kunde hielpe) at Hustruen vaare bleffuen til en Vlff / och løbe i skouen / heller ocsaa Gud haffde sat om hoffuedet oc Manden om føderne / da vilde hand icke lenge dragis met Gud om hende / men gerne slippe oc vnde hende himmelen.

Effterdi wi som ere Christne vel kende oc vide / saadan Ecteskabs Dieffuels tancker / raad oc listighed / da er det tilbørligt at wi røste oss mod hanss ondskab och tage oss vare for hans bedregeri oc listighed

huilcket

Hulcket beſt kand ſke / naar wi vende vor-
re Hierter / tancker / och øyne / fra alt det
ſom Sathan vil gøre ſlemt oc verſtygge-
ligt vdi Ecteſkab / oc aleniſte ſee hen til
Guds euige raad oc velbehagelighed / oc
der met vare til freds i Ecteſkab / om wi
føler oc befinder end vndertiden det oſſ gør
ont / och det oſſ icke behager / Thi en
Chriſten ſkal icke aleniſte feſte ſit hierte oc
øyne paa det onde der kand vare i Ecte-
ſkab / Men megit mere paa det gode / oc
icke (Dieffuelen til vilte) forſkyde det
gode / for det onde ſkyld / Men wi ſkulle
gøre ſom Bier / de der ſamle det gode hon-
ning aff Blomſterne / oc det onde forgiff-
telſe lade de Ederkoppen beholde / Huad
god oc nyttelig ting der er i Ecteſkab / for
hueſſ ſkyld / den ſkulde io behage oſſ vel /
det ſiger Salo: Pro: 18. Huo ſom faar en
Huſtru / hand faar en god ting / oc anãmer
aff Herren en velbehagelighed / oc Dauid
ſiger i den 128. Pſal. Din huſtru ſkal bliff-
ue ſõ it fructſomeligt vintra / trint omkring
dit huſſ /

dit Huſſ/dine Børn ſom Olie quiſte om-
kring dit bord/ See ſaa bliffuer den mand
velſignet ſom frycter Herren. Herren ſkal
velſigne dig aff Zion/at du ſkalt ſee Je-
ruſalems lycke alle dine dage/Oc du ſkalt
ſee dine Børne Børn / Och i den neſte
Pſalme tilforne/ſiger hand ſaa/ See/børn
ere Herrens gaffue/ oc liffſens fruct er en
ſkenck/Lige ſom pile i den ſterckis haand
ſaa lyckis de vnge drenge / Salig er den
ſom haffuer ſit kaager fult aff ſaadanne/de
ſkulle icke beſkemmis/naar de tale met de-
ris Fiender i porten. Saadan god ting ſom
er i Ecteſkab/ſkulle wi megit mere acte/
end alt det onde Dieffuelen kand kõme aff
ſted i denne Guds orden / Der om taler
ocſaa Jeſus Syrach i det 26. Cap: oc ſi-
ger. Vel den ſom haffuer en dygdelig
Quinde/ Thi hand leffuer der aff / end
en gang ſaa lenge/ En Huſfraadig Quin-
de/er hendis hoſbonde en glæde / och gør
hannem ith deyligt roligt leffnit/En dyg-
delig Quinde er en edel gaffue/ och hund
bliff-

uer hannē giffuen som frycter Gud / huad heller hand er rig / helder fattig / da er det hannem en trøst / oc glæder hannem altid / Det samme siger ocsaa Salomonis predicker / Det er bedre at vere tho tilsamen end vere ene / falder den ene / saa kand den anden hielpe hannem op / Ve den som er ene / falder hand / da er det ingen som hielper hannem op / huad der er vdere ath tale om det gode / som er i Ecteskab / det ville wi strax her effter giffue tilkende / naar wi tale om Quindens skabning.

Efftherdi da / den gantske Hellige trefoldighed beslutter / at det er icke gaat Mennisken er ene / skulle wi (som Christne) vel behage samme raad / oc der vdi stille vort Hierte til frids / oc holde Ecteskab herlig oc god / oc begynde den met glade / oc icke annamme huad Ecteskabs Dieffuel indskiuder i Hiertit imod Ecteskab / Men frimodelige sige Dieffuelen til tratz / som det ordspraag lyder / at mand staar tiligen op / oc tiligen giffter sig / det

skal

skal ingen fortryde / Oc om der tilfalder end megit ont i Ecteskab/da skulle wi met det gode offueruinde det onde / oc altid see hen til Guds ordening/raad oc velbehagelighed / oc lade oss nøye der met / Naar mand det gører/saa bliffuer der icke alenis te lyst glæde/oc kerlighed/ iblant Ectefolck/ vdi de første fire vger/ men ocsaa i framgang / oc saa lenge de leffue met huer andre. Dette maa nu vere nock / om den første modstand/ met huilcken Ecteskabs Dieffuel legger sig imod Guds raad /oc den gerning/ och vil drage Mennisken/ fra Ecteskabs stat/hen til wtuct/horert/oc skørleffnit / helder ocsaa slemelige atskille dem/ som ere samen komne i Ecteskab / Nu ville wi tage det andet for oss.

Den anden listige oc bedragelige genstridelse/ som Ecteskabs Dieffuel strider imod den Anden hellig Trefoldigheds raad/i huilcket Gud siger saa/Jeg vil gøre hannem en Medt hielp.

Hvor faar / Gud beslutter / at hand vilde gøre Adam en methielper / forklarer den efterfølgendis text / i hulken Mose scriffuer / huorledis Gud ledde allehonde Dyr til Adam / at hand skulde giffue huert sit naffn / som hand vilde / oc staat der hoss / at iblant alle Diur vaar der ingen / som kunde være Adams lige / Der faar lod Gud falde en suar søffn paa Adam / oc bygde en quinde aff hans Ribben oc ledde hende til hannem / hulcken hand anammede strax met glade / oc sagde Det er ben aff mine ben / oc Kød aff mit Kød / Der faar skal mand kalde hende Mandinne / Thi hun er tagit aff Manden / der faar skal en mand forlade Fader oc Moder oc henge ved sin hustru / oc de skulle begge være it Kød / Efterdi Adam hør neffne Fader oc moder / oc huorledis Børnene skulle forlade Fader oc Moder / Da haffuer hand aff den indplantede Guds kundskab vel forstaat / (Ath strax hand saa Euam) Huor faar och huor til

Gud

Gud haffde skabt saadan en hielp / och ledde hende til hannem. Aff saadan naturlige indplantelse / see wi en nu i dag / huorledis drenge Børn gaa om met bygning / Suerd / Arbøst etc. Och Pige børn gaa om met Ducker / oc vnge børn.

Her vdaff kunde wi forstaa / huad for en venlig och kerlig handel der haffde altid bleffuit mellom Mand oc Quinde / de haffde bleffuit hoss huer andre / oc afflet Børn samen / tuctet dem op i Guds fryct / æret oc priset Gud / oc samlet hannem en euig Kircke etc. Om vore første forældre haffde bleffuit / i den fuldkommelige stat / i huilcken Gud skabte dem / effter sit egit Billede / da haffde mand kunde seet / huilken herlig och Guddömelig skick Ecteskab er. Men met huad bedregeri oc listighed den Ecteskabs Dieffuel / i denne syndige nature / haffuer formørcket oc foruent dette Guds raad oc gerning forfare wi end nu i dag / Huorledis Adæ oc Eua Børn bruge denne tilhobe føyelse mere til Dieffuelens

uelens/end Guds rigis opbyggelse/ Det ville wi met faa ord giffue tilkende / Først i det / den besynderligste aarsage til Ecteskab/ skulde / effter Guds orden vere en venlig methielp/oc selskab / til ath forøge Guds rige / dog see wi aff daglig forfaring/huorledis Ecteskabs Dieffuel menger sig iblant ith par Folck / naar de ville effter Guds indskickelse/ giffue sig i Ecteskab/oc driffuer deris tancker der hen /at de skulle mere vdi begyndelsen ansee oc betracte/deris offuermaade wkyskheds lyst/ oc brynde / end Guds Riges forøgelse/ Saa ath der skulde icke mange giffue sig i Ecteskab / dreff den onde begering oc lyst dem icke der til / Som den hellige Dauid siger i den 51. Psalme oc giffuer tilkende met huad wskickelighed oc wrenhed/Ecteskab begyndis oc endis / See (siger hand) aff syndige sæd er ieg afflet / oc min Moder haffuer vndfangit mig i Synd / Oc det er aarsagen / huor faar mange Ectefolck haffue vel huer andre hiertelige karet

 begyn-

begyndelsen / Men naar de haffue fuldkō=
met deris lyst / saa er den første part aff
kærligheden vdsluct / oc da saaer Dieffue=
len sit vkrud iblant dem / saa at de bliffue
kede aff huer andre / oc vaare gerne atskil=
de igen / Oc der aff kommer det ordspraag
at mand siger . Huo som vil leffue vel en
dag / den skal slacte en Gaass / huo som
vil leffue otte dage vel / den skal slacte ith
Suin / Men huo som vil leffue vel vdi fire
vger den kand tage sig en Hustru. Thi /
naar de saa siden lede til huer andre / kiff=
uis oc tratis sammen / da bliffue de i Ec=
teskab / idel Dieffuelens Martyrer / oc haff
ue ith hordere och verre leffnit / end alle
Muncke kunde haffue / Der haffuer Die=
ffuelen sin lyst / naar hand kand saa for=
styrre Guds ordning / oc met languaren=
dis wenighed forhindre saadanne Ecte=
folckis bøner / Sacrament / Kiøb / gang oc
al Guds tienniste / oc der offuer bliffue
Børnene ilde optuctede / och Guds rige
der met formindskis.

At vocte sig for saadan wraad / oc

Ecteskabs Dieffuels argelist / er dette det beste raad / at de Folck som ville giffue sig i Ecteskab / icke løbe skødesløs tilsammen som wmælige Creatur gøre / oc intet acte end aleniste wkyskheds brynde / Men de skulde see til Guds vilie och ordinering / huor faar hand vil / at Menniskeu skal icke være ene / Men huer skal haffue sin methielp / som er / at Guds Rige skal der met bliffue formerit / Naar mand det betencker / oc mand seer da den person mand ville haffue til methielp i Ecteskab / saa skulde mand først paakalle Gud / oc anamme saadan methielp i Guds fryct / som wi ville her effter see / met huad hiertelag oc meening / Adam anamede sin Euam aff Gud / paa det Ecteskabs kærlighed oc glæde / skal icke vare / en eller tho vger mellem Ectefolck Men at det kand vare saa lenge som de leffue met huer andre her i Verden.

Den tredie Ecteskabs Dieffuels fristelse met huilken hand legger sig mod dette Gudz raad som er / at der skal ekon være tuende personer sammen i Ecteskab oc icke flere.

Framdelis siger Moses/ at Gud besluttede i sitraad/hand vilde forskaffe Adam en met hielp/som skulde vere hoss hannem oc icke flere/ Effter den samme Guds mening oc raad annaminer Adam sin Euam / som hans eniste och alsomkæriste hielperinde vender sit Hierte/sind/ oc tancker aleniste til hende/begerer ingen anden/ oc dette gør hand aff den natur/som Gud haffuer indplantet i hannem /oc giffuer met stor aluorlighed Ecteskabs kerlighed til kende/ i det hād siger/at mand skal forlade forelderne /och henge ved sin Hustru / oc de skulle bliffue baade ith Kød / Saadan hiertens venlighed oc kerlighed/fornemme somme Personer i deris Ecteskabs begyndelse / Men det er dog ringe at acte imod den store venlighed oc kærlighed/som vaar imellom Adam oc Euam før end de fulde i Synden/ oc haffde saa bleffuit frami hoss alle deris efterkommere / haffde icke Mennisken bliffue formedelst Dieffuelen oc Synden forderff-

forderffuit/ Da haffde huer Mand huldit sin Hustru/ for den alsomskøneste oc kæriste der kunde vere i Verden/oc altid hafft hende i Hiertet oc sind / oc saadant haffde da skeet / foruden alle onde och wtuctige tancker och begerelser / och foruden nogit skalcke øye / om huilcket Christus taler Matth: 6. Huor veldige / oc bitterlige/ Sathan haffuer lagt sig imod dette Gudz raad/oc sønderbrød det / beuiser Verdsens Historier aff begyndelsen/ oc ind til denne tid/ At hand haffuer kuldkast Guds orden/ oc oprettet skreckelige horeri/ oc wrenhed/wanseet/ at Gud haffuer haardelige lagt sig imod saadan Synd/met syndfloden/met Ild / Suogel oc Beg / ned aff Himmelen/ met Blodstyrtning och anden wlycke/baade hoff sit egit Folck / oc hoff Hedninge/saa at der er hart at ingen synd vdi Verden som Gud haffuer saa tit och haardelige straffit som Horeri oc wtuct.

Oc om der er end mange Ectefolck som vilde gerne verie sig / for den Ecte-

 skabs

skabs Dieffuel at de skulle icke met ger-
ningen forgribe sig mod Ecteskabs bond/
saa er dog alligeuel icke mange/som i den-
ne forderffuede natur/kunde sige sig fri for
onde tancker oc begeringer / men haffue
nock at gøre met deris skalcke øyne / Ath
endog de ere icke horefolck / som mand
burde at stene thiel/ Johan: 8. Saa kunde
de dog icke aarsage sig/at de haffue ey w-
tuctige tancker/oc skalcke øyne/Matth. 5
Thi den Ecteskabs Dieffuel/haffuer vor
forderffuede natur bunden och dragen den
fra en ond løst hen til en anden/ Kød och
Blod følger hannem ocsaa gerne/oc ven-
der øynene bort fra sin egen methielperin-
de/oc seer sig langt omkring/met det skal
ke øye/ oc tencker altid en anden Quinde
er venligere / skønere och bedre en hanss
egen er/ De skeer tit at en haffuer en saa-
re skøn/ erlig/oc tuctig Quinde/bliffuer
alligeuel aff Ecteskabs Dieffuel tagen til
fange/ at hand tencker / en anden at være
langt skønere / Som wi haffue Exem-
pel i

pel i den mectige Guds mand David / hvilcken den tid hand haffde nogle hundrede Quinder/iblant hvilcke der vaar(vden tuil) mange deylige / dog vender hand sine øyne fra disse alle sammen / hen til Vriæ hustru / J lige maade regerede Ecteskabs Dieffuel Salomonis hierte oc øyne/hvilcken der haffde flere deylige Quinder end hanss Fader haffde/alligevel iblant 700. Ecte Quinder/oc 300. Bolskaff/behaget hannem ingen saa vel som de fremmede Moabitiske Quinder / hvilcke som vaare hannem (paa religionens vegne) aff Gud/forbudne/ Och om den Ecteskabs Dieffuel kand icke videre bruge sin listighed iblant Ectefolck end aleniste vdi deris øyne oc tancker/dog gaar saadant icke aff foruden skade / Ecteskabs kerlighed och venlighed bliffuer der met vdsluct / eller formindsket / Hierterne bliffue vent fra huer andre / Had / och affuend voxer / Kiff/tratte/vsamdrectighed / Ja riffuen oc slaen tager vndertiden offuerhaand/saa

 ver

der bliffuer da (som mand pleyer at sige) thu kød aff ith kød / naar de sla huer an-dre / Saa ath den bittre røg tit driffuer Manden vd aff Hussit / oc hustruen tyc-kis ocsaa at hussit brender / De ere nødigt hoss huer andre / dē ene glæder sig / naar hād er fra den anden / Manden seer gerne at hanss Hustru er i badstuen end i husset / Hustruen seer helder hendis Mand er paa torffuit end i Kamersit / heller i stegersit.

Her aff kand mand see (om Ecte-folck tage sig icke vel vare) met huad list-tighed / oc behendighed / Ecteskabs Dieff-uel / driffuer dem langt fra huer andre / Huilcket Gud haffuer dog tilhobe føyet i ith Kød / Om saadan en stor / skreckelige / oc fordømelige vro oc vonlycke / at Sa-tan rycker den ene fra den anden / vil ieg intet tale / Men saadanne skulle vide / de høre Dieffuelen til / vden de gøre pœni-tentz / Huem skulde de ellers høre til / naar den ene slar Kander / oc den anden gryder sønder / Faderen lader sønnen gaa bag sig

lige

lige som hand skulde tuile paa / om det er hans Søn / Moderen lader Dotteren gaa faar sig / efftersdi hun er viss paa det er hendis Dotter / Saa at det skal være ith klogt Barn / der kand kende sin Fader etc.

Der faare gøris det storlig behoff / ocsaa hoss de frõmiste Helligen i Verden / at de see sig vel faare / och lære at kende den Ecteskabs Dieffuels skalckhed / at de kunde effter Gudz Orden leffue hoss huer andre venlige oc kerlige i enighed oc rolighed / Huilcket de kunde vel gøre / naar de see til Guds Ordẽ oc skick / oc besynderlig giffue act paa Mosi ord / som hand her siger / At Gud haffuer giffuit huert Mennische sin met hielpere / Det Gud giffuer it Mennische / det bør hannem io at behage vel / oc acte det for en herlig skenck oc gaffue / Der til met kand en Christen beholle sin Ecteskabs kerlighed / mod den Ecteskabs Dieffuel / naar hand vil idelige betencke den første kærlighed / hand haffde paa sin Brylups dag til Bruden / den tid

 hand

hand holt hende for den alsomskøniste / oc frömiste / huilcken hand haffde altid i hu oc tancke / lige som hun stod stedse for hans ansict / oc vilde icke gerne være fra henne en hal time rom / oc maatte vel lide (som mand pleyer at sige) at hand kunde bære hende met sig / i en Sadel taske / hvo der kunde idelige beholde saadanne tanc-ker i Ecteskab / den kunde vel leffue vdi samme Stat / efter Guds vilge i venlighed oc kerlighed / Saadanne Ectefolck findis mange / at den ene er ilde til freds / naar den anden vandrer nogen sted hen / oc kunde icke være rolig eller glad / for de komme til sammen igen / Och tyckis saadanne Ectefolck som haffue leffuit sammen i 30 eller 40. aar / at det er ekon 2 eller 3 aar siden de komme tilhobe. Hoss saadanne Ectefolck boer Gud / oc kand icke feyle / der er ey velsignelse / fred / enighed / oc lycke / hoss dem: Oc endog Ecteskabs Dieffuel er vred paa saadanne Folck / oc legger

vind

vind paa hand kand indskyde onde tancker i deris hierter/saa lade de dog de same falde vd igen/ Oc dette er den beste konst Huo der kand den / Der faate / paa det den første kerlighed maatte altid bliffue varactig hoss Ectefolck / da er det behoff som S. Poul siger / at den ene fordrager den andens skrøbelighed / oc see aleniste til de gode oc gaffn/mand haffuer aff sin Ecte stolbroder/ oc icke til det onde der kand findes iblant/oc tencker ved sig/ at haffde hand anammet en anden /da (kand ske) hand haffde intet forbedret sig/ Der faare formaner ocsaa den hellige Paulus Mendene/at de skulle elske deris Hustruer/lige som Christus elskede sin Menighed/ hues wrenhed hand skiulte /oc rensede /oc siger fram i/at Manden skal elske sin Hustru / lige som sit egit Legomme/ hues wrenhed oc slemhed hand skiuler/oc vil ekon lade til stune de Lemmer som skøne ere. Thi vilde ith par Ectefolck icke lide huer andre /

oc for-

oc de fordrage huer andris skrøbelighed / da er det at besørge / at de gaa begge til grund oc falde i Ecteskabs Dieffuels snare / Om en from tuctig Quinde som fordrog hendis Mands brøst / ved naffn / Hiero / den tid en anden kaste hannem for ath hans Aande luctede ilde / Gick hand hiem til sin Hustru / oc bleff fortørnet / at hun vilde icke selff sige hannem det / Da suarede hun oc sagde / ath hun haffde icke megit actet det / men mente at alle andre Mend luctede ocsaa ilde / I lige maade giorde ocsaa Paulus Æmilius en viss oc mectig Romere / den tid hand fornam saa stor breck / met sin Hustru / oc hans venner det formerckte / da spurde de hannem at / huad brøst hans Hustru haffde / effterdi hun vaar skøn / tuctig / oc fructsomelig / da vilde hand icke obenbare hendis skrøbelighed / Men viste dem sine Sko oc sagde / Er denne sko icke smuck oc ny / i vide alligeuel icke huor hād trycker mig / Her skulle wi ocsaa tale om dem / som ingen holder at vere skøn nock /

end

end dog Gud haffuer giffuit dem deylige Quinder/dog ſee de alligeuel altid effter ſkønere Quindfolck. Men det er til forgeffuis at vnderuiſe dem/ſom giffue ekon act paa en liden beſmittelſe/ſom kand vere i deris Huſtruers anſicter / oc icke paa deris tuctighed/och erlighed / Som den Hedning ſagde/Quid tibi formoſa/ſi nō tibi caſta placebit: Det er ſkade / at den ſom bekommer en from Quinde/at hand giffuer mere act paa hendis ſkønhed / end paa hēdis tuct/oc ærlighed. Den ſkal vocte ſig for det/ en anden Hedning ſiger/ Lis eſt cum forma magna pudicitiæ/Skøn oc from/vil icke altid vere ſammen.

Den Fierde modſtandelſe/

Met huilcken Ecteſkabs Dieffuel/ legger ſig imod Euæ Skabning/ ſom bleff ſkabt aff Adæ Rebben och Side.

DEn tid Gud i ſit egit raad/ haffde beſluttet/at hand vilde ſtigte Ecte-

ſkab

skabstat/bescriffuer Moses framdelis/at Gud giorde sit egit raad fyldist met gerningen/Oc lod en dyb søffn falle paa Adam/ oc tog ith Rebben aff hans side och skabte Euam der aff/paa det alsom skønniste/oc paa det siste ledde hende til Adam och tilhobe føygde dem.

Huor flittelige Ecteskabs Dieffuel haffuer giffuet act paa denne Guds gerning/ ocsaa ganget til raad met sit selskab/ huorledis hand kunde forderffue denne Guds orden oc skick/det vilde wi nu framdelis kortelig see/paa det wi kūde lære at kende hans skalckhed / oc diss flitteligere vocte oss der fore / Thi det maa wi altid forsee oss til Dieffuelen / at hand legger vind paa/alt det Gud haffuer vel giort/ Der faare kallede de gamle / Dieffuelen Guds abe/ i det at huad hand seer Gud gøre/det vil hand stray efterfølge / dog til Guds gernings forderffuelse/Oc her aff er det ordsprog kommen/ mand pleyer at sige / Huor Gud bygger en kircke der

bygger

bygger Dieffuelen en Capelle hoss/ Der saat ville wi nu see/huad Ecteskabs Dieffuel haffuer opbygget / mod Gud skabning/met huilcken hand bygde en Quinde aff Adæ Rebben.

Først siger Moses/ at Gud skabte Adam methielperinde/i men hand laa i en dyb søffn / och viste diss imellem intet aff huad der skede/ Oc det samme som hand giorde den tid ved Adam/det vdretter han end nu i dag i Ecteskab / (om det gaar ellers ret til) Oc kommer ith par Folck til hobe i Ecteskab/ saa at de forundre sig der paa / Oc begiffuer sig vel vnder tiden at Brudgomen er fød i lante Suoben / oc Bruden er fød i Danmarck / oc bliffue lige vel tilhobe føyet i Ecteskab / Der aff kand mand lettelig forfare / oc beslutte at Ecteskab er end nu i dag Guds gerning/ to saa vel / som den tid hand tilsamtn føyede Adam oc Euam/ Met denne Guds gerning / vil Satan ocsaa haffue at skaffe paa det/ den skal icke begyndis oc endis/

effter

effter Guds orden oc vilie / Men først driffuer hand vnge Folck til / at de skulle aff vberaad mod / gribe til / huad forkõmer / den ene aff ond lyst oc begering / den anden aff druckenskab / Den tredie aff andre letferdige aarsager / oc tileggelser / foruden Guds paakaldelse / oc andre tilbørlige meddeler etc. Aff saadan en hastelig begyndelse / gør Ecteskabs Dieffuel ocsaa en suat ende / hand vdretter strax i saadan Ecteskab / huad hannem lyster / saa ath mange saadanne Ectefolck (naar den onde lyst / oc druckenskab er forgangen) løbe fra huer andre met Fødderne / før en Henderne bliffue rettelige sammen lagd / kand hand icke der komme dem til / effter sin forsæt / saa vender hand dog Hiertene fra huer andr / saa de falde siden i horeri / oc komme der offuer / i Liffs oc sials fare helder ocsaa forskaffer det saa / at de skillis fra huer andre / eller ocsaa leffue met huer andre i had oc affuend / oc æde oc bide ath huer andre / vden affladelse / ind til de kõ-

me i

me i graffuen / oc end dog mange fromme Mennisker legge sig der vdi / at ville fordrage dem / dog sker saadant til forgeffuis, ont bliffuer ont.

Til det Andet / saa kommer Ecteskabs Dieffuel vnge folck til / at de skulle icke bide effter den sö Gud vil tilføye dem inen begynde aff deris egen tycke / at see hen til stor rigdom / mange veldige slegt och venner / huilcke de megit mere acte / end Gud / oc hans velsignelse / hoss saadanne haffuer Ecteskabs Dieffuel / mere end vundet legen / oc griber der vdi met begge hender / oc vil selff alene vere Herret oc Regenter i saadan Ecteskab / bruger alle de middeler hand kand, at deris gode oc pending kand forsuinde / oc at Slect oc venner skulle icke videre hielpe / paa det siste saa forsuinder kerligheden met Pendingene / oc armod slas dem til / da kand mand lettelige betencke / huorledis det vil siden haffue sig i deris Ecteskab / saa ath Dieffuelens faarset gaar vel for sig / baade

met Horeri / oc anden ond vesen.

Til det tredie / Regerer Ecteskabs Dieffuel / mange unge personers øyne / at de inted i Ecteskabs begyndelse / ansee wden aleniste skønhed / foruden Guds paakaldelse / Der leer Dieffuelen at / Oc ved vel / at den skønhed bliffuer icke varafftig Men forsuinder / oc foruisner / som blomster paa marcken / naar denne aarsage til deris kerlighed tagis bort / saa forsuinder ocsaa kerlighed / Naar den er forsuunden / saa kand Sathan anrette allehonde wlycke

Til det fierde / Kand Ecteskabs Dieffuel i saa maade (som nu sagt er) faa sin fremgang / saa vender hand bladet om / oc laser dem en anden text / oc affuender deris øyne oc Hietter fra Guds orden / oc velsignelse / hen til deris nering oc underholding / oc gører skarpt regenskab / huor mange Dagene ere om aarit / oc huor megit mad oc dricke / huor mange klæder / sko / pendinge / dem behoff gøris aarit igennem / oc tencke icke / at den samme

ne Gud som haffuer ordinerit Ecteskab / kand formedelst sin velsignelse / io saa vel føde viii. eller x. Mennisker / som it menniske / Naar de i saa maade legge deris regenskab / saa summerer Ecteskabs Dieffuel den / oc affskrecker dem der met / fra Ecteskab / oc de forhale tiden / oc før end de tage sig vare / falde i horeri / oc samler Guds vrede paa sig / saa at de kunde siden neppelige komme vdi ith lycksalelige Ecteskab / saa de maa siden betale met deris egne Hustruer / det som de haffue vdi lang tid opbaarit / eller ocsaa bliffue ellers beladet met anden Guds straff / som er wfructsommelighed / siugdom / oc anden wlycke. Somme Mennisker drage Ecteskabs Dieffuel aldelis fra Ecteskab / at de der vden for leffue alle deris dage i wrenhed / dem selff til en viss fordømmelse. Men kand hand icke i saa maade faa bugt met dem / Saa driffuer dog den Ecteskabs Dieffuel / Saadanne (som sørge for deris nering) hen til Gerighed / riffuen

oc kratten/ oc til en vgudelig handtering met huilcken deris samuittigheder bliffue besuarede/oc kommer siden wfred/ oc wsamdrectighed mellem Ectefolck/ath den ene vil icke vere saa karig/oc sparsommelig som den anden/icke saa flittelig til ath samle Gods och pending tilhobe etc. Der plage de huer andre met/dag oc nat/ hoss Bordit/oc i Sengen / oc saa vndertiden/ for en ringe ting/som icke er en Luss verd som mand pleyer at sige.

Denne Ecteskabs Dieffuel / som i saa maade kommer Mennisken til at giffte sig/ effter sit egit gode tycke/oc fri vilie skal en Christen støde til bage / met disse ord/at Gud skabte Adã en hielperinde / oc ledde hende til hannem / oc vide / at huad Gud giorde den tid met denne orden det gør hand end nu i dag Joan: 5. Och saadan gerning legger ocsaa Christus sin Fader til/oc siger / huad Gud tilsammen føyer/ skal inted Menniske atskilie/Der faar skal ingen tage sig Guds gerning til

Men

Men soffue oc hutle sig met Adam/ oc lade Gud raade for sagen/ oc anamme met tacksigelse det hand beskicker/ och lade sig det vel behage/det Gud giffuer/huad heller hund er alsomskøniste/eller medel maade skøn/rig/ eller arm/ Och vide i sandhed/ at Gud som er rig oc mectig/ Herre oc Fader/giffuer ingen aff sine Døtter vd foruden en besynderlige Morgen gaffue/ Giffuer hand hende icke det paa ansictet/ saa giffuer hand dog det i hendis fromhed erlighed/oc tuctighed / oc deler saadanne sine gaffuer vd som hannem tyckis gaat være/ Der faar holder mand det for en dorlig ønske/ Ath en mand bider effter en skøn/from/oc rig Brud/ Det er for megit paa en tid/ Saadanne gaffuer/ finder mand sielden hoss en Brud/ Gud giffuer icke en alene saadant/Det er dog vist/at hand giffuer ingen aff sine Døtter blot oc bar vd/foruden morgengaffue/hun fører io nogit got met sig/Der faar skal mand lade sig nøye/met det Gud giffuer/ oc ta-

ge til tacke / Och icke see paa en anden / huor skøn / slet / ret / oc rig hun er. Thi det ene Mennisfe haffuer vndertiden nogle gaffuer aff Gud / som det andet icke haffuer / Saa er det fordi det beste raad / ath mand soffuer met Adam oc lade Gud beskicke oc bestille en god methielperinde / Thi en from Quinde kommer dog aff Herren / som Salomon siger / oc icke aff vor egen vduellelse oc gode tycke.

Det femte stød / met huilcket Ectestabs Dieffuel / legger sig imod Eue skabning aff Adams side / som betyder Ectefolckis enighed oc kerlighed.

FRemdelis bescriffuer Moses / ath den tid Adam vaar fallen i en dyb søffn / tog Gud it Rebben aff hans side / paa huilcket der hengde (wden tuil) ocsaa kød paa / Som Adam selff bekende / der hand befattede begge oc sagde: Det er ben aff mine ben / oc kød aff mit kød etc. Her aff kunde wi vel forstaa / huilken stor

ken stor venlighed oc samdrectighed / dee haffde bleffuit mellem Ectefolck / haffde icke Menniskens nature bleffuit forderffuit Da haffde den ene elskit den anden som sig selff / foruden nogen wuilligh ed / och modsigelse / Oc da saa ocsaa S. Pouel hen til Guds skabning / oc orden / der hand sagde / J mend / elsker eders Hustruer / som eders egit legomme / huo som elsker sin Hustru / hand elsker sig selff / ingen hader sit egit legomme / men føder oc vederqueger det / Kunde det saa gaa til i Ecteskab / da befundis icke saa megen wlycke der i Thi ingen hader sit egit ledemod / skærer det aff / oc kaster det fra sig / om det er end skabbet oc besmittit / men hand renser och læger det / Saa bleff ocsaa horert / oc wtuct ned lagt / naar den ene holt den anden / for den skøniste ledemod / da lengdis mand icke effter ith andet / om hans egit ledemod / vore end krogit / oc knortigt / At der haffde bleffuit saadan en stor kierlighed i Ecteskab effter guds orde / det giffuer end nu en gnist tilkende / aff saadan ecteskabs kerlighed sō er

bleffuit i naturen / at mand finder vel de Mend / som haffue deris Hustruer saa kare som dem selff / at de ville voffue deris hals for dem / før end dem skulde ske nogen forfang / Men huad for mact oc velde Ecteskabs Dieffuel / bruger mod denne venlighed oc kærlighed som burde at vere mellem Ectefolck / det ville wi nu see / paa det wi kunde vide at Sathan hader alsom mest Ectefolck / oc at wi disbedre kunde vocte oss for hans listighed.

Først griber Sathan ind i Ectefolckis Hierter oc sind / oc vil vddrage den rette kærlighed Ectefolck burde at haffue til huer andre / effterdi de ere ith Kød / oc giffuer dem aarsage der til / At mangen (icke langt effter brulupet) haffuer sin Hest / eller hund / kæret end sin hustru / mangen lengis effter sin Hustruis død / oc sørger icke mere for hende / end hand haffde tabt en gammel taske / hand forskreckis naar hun leggis ned vdi Graffuen / lige som en Asen / naar secken falder aff hannem / Saa gaar

gaar hand päa lofftet / icke ath hand vil henge sig der / Men at hand kand see sig om vdi gaden / effter en anden.

Til det andet / Naar den Ecteskabs Dieffuel haffuer i saa maade stuckit sin ene fod ind imellem Ectefolck / oc affskild Hiertene fra huer andere / saa sticker hand siden den anden fod ind met / oc vil ocsaa skilie Legommerne fra huer andre / oc gøre aff ith kød / tuende kød / kommer dem til at de gide icke lid / eller seet huer andre / saa at de bliffue kede aff graapenbrad / oc lengis effter vildbrad / Som mand ocsaa vel forfarer / huad Dieffuelen kand vdretter i denne sag / At mangen som haffuer en skøn / deylig oc from Quinde / vender sig dog fra hende / hen til en slem skarns seck.

Til det tredie / Er det saa Sathan kand i saa maade (som sagt er) inted vdrette hoss somme Ectefolck / Da lader han alligeuel icke aff / at bruge andre middel til at gøre ith kød til tuende kød / ath om hand kand icke plat atskilie dem / da saaer

 hand

hand dog wkrud iblant dem/saa de falde fra den venlighed/oc behagelighed/som den ene skulde haffue til den anden/oc begynde at hade huer andre/kiffue oc trette bande oc sende/knurre oc murre at huer andre/oc vndertiden før end de bliffue rettelige forligt/da kommer hand en anden wlycke/oc perlement aff sted/oc optender en ny Ild aff en liden gnist/paa det/at Guds orden oc vilie/skal io icke haffue sin fremgang i Ecteskab/Her hoff bør oss ocsaa at forklare met en Histori/huor treskelig Satan legger sig ind imellem Ectefolck/at hand kand gøre wfred iblãt dem/Det vaar ith par folck som begynte at leffue i kerlighed oc enighed met huer andre/oc toge sig vare for den Ecteskabs Dieffuel/saa ath hand selff ingen buct kunde faa met dem/Saa tog hand fordt en gammel Trolquinde til raad/oc loffuede hende ith røt par sko/om hun kunde komme wenighed i mellem dem/Den gammel Quinde gick hen til Hustruen/

oc sagde

oc sagde til hende / at hendis Mand haff-
de i sind / at vilde myrde hende / oc til ith
tegen / da skulde i finde en tage Kniff lig-
gendis vnder hans hoffuit Pude / oc gaff
hende det raad / at hun skulde ocsaa legge
en Kniff vnder sit Hoffuit / och komme
hendis Mand tilforn / Der effter sagde
hun til hendis mand / huorledis hun vil-
de gøre hannem det samme / hand acte ath
gøre hende / der hand det fornam / saa bleff
hand før rede / oc skar struben sønder paa
hende / Den tid Trolquinden kreffuede /
de røde sko aff Dieffuelen / oc mente hun
haffde vel fortient dem / saa racte hand
hende dem til / paa en stang / oc sagde / Jeg
kommer dig icke nermer / thi du est langt
verre end ieg er / Om dette er saa skeed el-
ler ey / gøris icke behoff nøye at randsage /
Men her giffuis dog met ath forstaa /
huor bitterlig Ecteskabs Dieffuel ha-
der Ectefolck / som ville gerne leffue
Christelige / och vel met huer andre /
Mod saadan Ecteskabs Dieffuels arge-
list /

list / oc at mand kunde bliffue varactig i den begynte kerlighed oc enighed / er dette det beste raad oc medel/at Ectefolck kom-me idelige ihu den baand oc contract dem bleff giort imellem i deris Ecteskabs be-gyndelse/oc holde den for ith Sacramen-te/huilcket som skal altid paaminde dem/ at de skulle leffue/i kerlighed/ oc samdrec-tighed/effter Guds orden oc vilie/ oc vi-de/at de ære icke nu mere tuende kød/men ith kød/saa at den ene skal elske den anden lige som sit egit Legomme/ fly oc sky v-samdrectighed oc lade kerlighed gaa for sig efferdi/ den er Gud alsommest behagelig oc vil gerne bo hoss saadanne Ectefolck / Der til met / til at beholde saadan Ecte-skabs kerlighed / er det ocsaa saare gaffn-ligt at Manden boer hoss sin Hustru met fornufft / effterdi / som S. Peder siger / hun er ith skrøbeligt kar / Quindfolck haffue megen skrøbelighed / ere icke altid ens til sinde/kūde lettelige lade sig fortørne Der faar effterdi Manden er sterckere oc

klogere

klogere/ ſkal hand icke ſaa lettelig lade ſig
beuege til vrede/ At lige ſom verdſlige Re-
gentere nødis til at ſee tit oc offte gennem
fingre/ megit høre oc ſee/ lige ſom de hørde
oc ſaae det icke/ Som mand pleyer at ſige
Qui neſcit diſſimulare / neſcit regnare/
Huo ſom kand icke vndertiden ſee gennem
fingre/ den kand icke regere/ I lige maa-
de/ om det ſkal ellers gaa vel til vdi huſſ
Regimente/ ſkulle Mendene ocſaa ſkicke
ſig/ Der ſaar er det vel rettelige ſagt/ At
der hører io ſaa ſtor konſt oc forſtand til
rettelige at regere en Huſtru/ ſom at regere
ith lempelige land / Der hoſſ ſiger mand
ocſaa/ at met ſlaen gører mand icke from-
me Quinder / Thi ſlar mand en fanden
vd/ ſaa ſlar mand nt ind igen/ kand man-
den met ſin fornufftighed/ oc fromhed/ gø-
re en ond oc wfornufftig Quinde noget
frommere/ da er det bedre/ Som wi haffue
Exempel aff en from mand hoſſ Hednin-
gerne/ ſom hed Socrates/ mig tyckis dog
hand haffde ladit Doctor Semand ride

for

for sterck ind i Hussit / oc tuiler mig / paa om mange andre skulde vere saa megit tolmodige / det vaare icke helder gaat / Dog vdrette hand mere met sin tolmodighed / end hand haffde brugit sin Regimente / paa det alsom skarpiste / Oc er denne Historie / Same Socrates haffde vndertiden Alcibiadem til gest / da bleff Hustruen (som hed Zantippa) saare vred / oc reff hastelige Bordugen / oc Maden aff bordet / Da bleff Altibiades fortørnet / och spurde Socratem at / hui hand kunde fordrage saadan ondskab / Da suarede hand kant du dog holde din Høne det til gode / at hun fluer vndertiden paa dit Bordt / oc bryder glass sønder / oc omuelter huad der er / Ja / sagde Altibiades / Hønen gør mig gode æg / Da sagde den anden / Saa føder min Zantippa mig ocsaa deylige børn Oc der Zantippa vilde icke lade aff ath sende oc knurre / sagde hun / kare Sacrates mig vnderer / du kant lide saadan knur / Hand suarede / kant du dog lide at tridsen

knarcker

knarcker offuer din brynd/En gong/som Zantippe løb effter hannem paa Gaden/ oc reff klæderne aff Legomet paa hannem Da bad Folckit som det saa / ath hand skulde sla/Ja (sagde hand) ieg fornemmer i ville gerne wi skulde slais/Paa det i kunde haffue nogit at lee ath. Men naar Socrates vilde gøre hende mest til mode / oc fortred/da tagde hand stille/Det haffde ner bryt hiertet sønder paa hende. Thi en ond Quinde / oc Dieffuelen ville ingen lunde være foractede.

Saadan Histori giffuer ieg ekon det faar tilkende / til at forklare det som før vaar sagt / huorledis en mand skal leffue fornufftelige met sin Hustru/ oc rette megit mere gaat vd met sin fromhed/end met slaa senden/ oc banden / Saa at en viss oc forstandig mand kand vel kõme en ond hustru i loffue / huilcket som icke kand ske / met offuermaade vold/oc tyranni/dog tyckis mig alligeuel icke at være raadeligt/at mand lader Doctor Semand ride saa sterk i hussit/som nu sagt er om Socrate.

Den siette skadelige forhindring/som Ecteskabs Dieffuel gører / mod Euæ skabning aff Adams side som betyder Mandens herredom offuer Quinden.

WI haffue her til/besynderlige handlet om Adam / det er / huorledis Mendene skulle haffue sig mod deris Hustruer / oc beuare sig for Ecteskabs Dieffuel/Nu ville wi ocsaa tage Euam for oss oc høre huorledis Quinderne skulle skicke sig mod Mendene/paa det / de kunde ocsaa forfremme fred/oc enighed/ Ecteskabs Dieffuel til tratz / huilcket dem bør dog paa begge sider ath gøre / saa megit dem mueligt er.

Først siger Moses/ at Gud skabte Euam/icke aff Adams hoffuit/ icke helder aff hans Føder / men aff hans side huor aff wi beslutte/saa megit som Euæ skabning tilhører/at hun er skabt Adam til en hielperinde/oc regenterinde/icke i mindere el-

dere helder større Verdighed end Adam / men at hun skulde være i lige verdighed / ære / oc herredømme met hannem / Saadan lige ære / oc mact / haffde vel tient til enighed / oc venlighed / i Ecteskab / Thi huor det gaar lige til / der er fred och enighed. Det kand besønderlige beuises der aff at Gud sagde icke aleniste til Adam Dominare / Regere / men sagde saadant til dem begge / Dominamini / våre herrer offuer alle Diur paa iorden.

Til det andet / At de vaare huer andre lig i mact oc ære / forklaris ocsaa i det 3. Capit: Met den straff som Gud / degraderet Euam met / for synden skyld / och tryckte hende nogit nid mere vnder Adās side / men dog icke vnder hans føder / men giffuet hende vnder hans Regimente / ath hand skal der effter være herre / oc hun skal være hannem vnderdanig.

Til det tredie / see wi ocsaa saadant

 aff

aff den gnist / som er bleffuit i Quind-
folck / vdi denne forderffuede nature / At
Quinden foruden den vnderdanighed som
hun er hendis Mand skyldig / bruger
alligeuel Priuelegiis mariti / Man-
dens frihed / stiger op vdi Mandens ære
oc verdighed / lig met hannem / at bliff-
uer Manden en Bonde / en Borger / en
Magister / en Doctor / en Herremand /
en Greffue / Saa stiger hun ocsaa op vdi
samme ære oc verdighed / Dette er nyt-
teligt at vide / at wi kunde her effter diss
bedre see / Huorledis Ecteskabs Dieff-
uel paa griber Quinderne.

Men ath Gud skabte Euam aff
Adams side / huor faar saadant skede / oc
huor til det vaar nytteligt / Der giffuer
Ecteskabs Dieffuel / vel act paa / och
seer til saadan Guds gerning / met kro-
gede øyen / Oc veed huorledis hand vil
bruge den imod Guds forset / til ath
anrette

anrette wenighed oc splidactighed imellem Ectefolck / Och besønderlige det de vaare begge faldne i Synd / oc Eua bleff nidtryct vnder hendis Mands Herredøme Da bekom Sathan aarsage / aff den skabning / som Gud skabte aff Adams side / at bekomme formedelst Quinden megen wlycke i Ecteskab / lige som hand forsøgte sig tilforn met Mendene / som wi haffue giffuit tilkende / Saa griber hand nu fat paa Quinden / som her efterfølger.

Den tid hannem vitterligt vaar / i huad verdighed Eua vaar skabt vdi / i Begyndelsen / oc huorledis hun bleff siden nedtryct / saa driffuer hand hende der til / ath hun skal legge sig effter / ath hun kand faa den mact och ære igen / som hun haffuer mist / oc tage Regimentit fra Adams haand / oc ingenlunde samtycke at Gud sette hende ith tren eller

thu nid bedre/ Men at hun skulde / met villighed /sige / som en Romere sagde / Vbi non sis qui fueris / non est cur velis viuere/ Saa at hun vilde langt helder leffue i wfred oc wsamdrectighed / end hun vilde ydmyge sig / Oc end dog Dieffuelen haffuer icke saadant kundit fuldkomme hoss den fromme Euam /huilcken som haffuer (vden tuil) huldet sig mod Adam vdi al vnderdanighed / Saa forfare wi dog alligeuel / Huorlunde hand driffuer sit spil hoss hendis Døtter / Oc effterdi Quinderne kunde inted verre taale paa Jorden / end at de skulle vare deris mend vnderdanige/ oc bucke sig for dem / Der faare tencke de til / Huorledis de kunde kaste saadã byrde aff deris skuldre oc velde sig ind i Mandens Regimente/ oc herredømme / oc sette al deris velfert der paa skøtte inted/ de giffue hug vd helder tage hug ind / oc kommer der visselig strid / effter saadan Herredoms attraa oc Begering

ring / Som en Henske Poet och sagde / Lige som der er ekon en Soel paa Him-melen / saa bør ocsaa at være en Regente-re / om det skal ellers være fredsommeligt. Non capit regnum duos / nec regna soci-um ferre / nec teda sciunt. Tho Herrer i ith land / oc tho Giecke i ith huff forligis aldrig / Som ocsaa Julius Cæsar sagde / Hand vilde helder være Fogit i en Lands by / oc haffue Regimentit alene / end hand vilde regere i Rom / met en anden / som hand icke helder gaff sig til freds før end hand haffde formedelst stor Blods vdstørt ning bekommit saadan Regimente / Lige saadant spil kommer Ecteskabs Dieffuel aff sted / iblant Ectefolck / Ath efftersdt Manden er Regimentit befalet / oc vil ic-ke giffue nogen anden saadan ære / Och Quinden / aff Ecteskabs Dieffuels til-ægelse / vil icke være tilfreds der met / Hun vil met mact / haffue Regimentet aff hendis Mands haand / saa at der findes

 selden

ſielden noget huſſ / vdi huilcket Doctor Hemand haffuer ey fangit Regimentet / Men huad onde der følger effter ſaadan Sathans til eggelſe / Det giffuer daglige forfarenhed til kende / Huorledis Ecteſkab der met forſtøris / Huſſ regimente om kuld kaſtis / venlighed oc kerlighed vdſlyckis / kiff / Trette / tuedract / Banden och ſenden / ere de førſte retter om Morgenen / Der aff voxer ocſaa Anden ſtor wlycke / ſom er / ath deris bønner / oc anden Guds Tienniſte forhindris / Oc falde ſaa hen baade i liffs oc Siels vaade.

Til det andet / Saa lader den Ecteſkabs Dieffuel ſig icke der met nøye / at hand kand ophefſue Quinderne vdt lige Regimente met Mendene / Paa det hand kand forſtøre Guds Orden / oc bort tage fred och endrectighed / Men hand driffuer dem ocſaa (effterdt de ere

ſkrøbe-

skrøbelige kar) til saadan en dristighed / at de ville icke aleniste vere deris Mend vnder danige som dem burde / och icke helder aleniste sidde i lige Regimente met Mendene / Men traae effter ath tuinge Mendene plat nid vnder deris Regimente och befalning / och legge Manden den Byrde paa / som Gud lagde hende paa / Saadan befalning tog Eua sig til effter hun vaar forlaackit aff Dieffuelen / oc antuordede Adam it Eble oc bød hannem (som den første D: Semand) at han skulde / foruden gensigelse / anamme det / oc bide paa det / Oc beklagede siden Adã saadant haardelige faar Gud / oc sagde / Den Quinde du gaffst mig / hun gaff mig det Eble / oc ieg aad der aff / Oc her vdi ville Eua Døtter haffue deris Moders art / Ja saa veldelige / at det er en almindelige klage oc plage / baade i det Romerske och Tørckiske Keyserdømme / Huorledis Doctor Semand haffuer Regimentet / Som ocsaa Historier forklare /

 at

et vdi nogle land haffue Quinderne set deris Mend paa stole ved Rocken / och selff først Regimentit alene / och regere Land oc Rige etc. Det skeer ocsaa nu vdi dag i mange store Købsteder / ath Quinderne købe / oc selie som de ville selff / Oc er det saa / Manden vndertiden køber noget / naar Quinden er i Kircken / eller paa Taarrit / behager saadan køb hende / gaat oc vel / Men behager det hende icke / da skal købet opslas / och hendis Mands ord skal inted gelde.

Saa siger mand ocsaa / at vdi en stor Stad / ved stads Porten / hengde en stor side Flesk / oc vaar screffuit der hoss / at huilcken som haffde icke Doctor Simand hiemme / den skulde tage Flesket bort / Oc det vaar i lang tid ingen som torde annamme det / paa det siste kom en Bonde / oc vilde tage det bort / Da robte Porteneren til hannem oc sagde / at vil

hand

hand tage Flesket bort / da skal hand bære det vnder Kiortelen / Da suarede Bonden oc sagde / Det tør ieg icke gøre. Thi besintter ieg min Skiorte / Da tager min Hustru imod mig naar ieg kommer hiem / saa ieg føler det / Der faar maatte hand lade Flesket henge / Offuer saadan Quinde Regimente / gaff Cato / en viss och mectige Romere / stor klagemaal for det gantske Romeske raad / oc sagde Vi Romere / haffue Regiment offuer den gantske Verden / Men vaare Hustruer de haffue Herredomme offuer oss.

Men huad for splitactighed Satan bekommer met saadan Regiment / giffuer daglige exempler tilkende / oc gaar lige saa til / som vdt Bøndernis oprør vdi Tysk Land / Naar vnderdanen vil vare herre / Oc Herren skal vare Suend / da begyndis krig oc Blod styrtning / som ocsaa de samme arme Bønder fornumme.

Paa det Quindfolck kunde vocte sig faar saadan skreckelige Dieffuels huskud / Hoffmodighed och Drifstighed / Ath de kunde opholde samdrectighed och kerlighed / oc at det kunde gaa dem vel met / baade til Liff oc Siæl / Det staar aleniste der vdi / At de skicke deris tancker / Gerninger / Leffnit / och Sind / effter Guds vilge oc befalning / Ath / efftardi Gud haffuer for den oprindelige Synd skyld / degradiret och ydmyget Euam oc alle hendis Døtter / at de skulle icke sidde i lige Regimente imod Mendene Men vere dem vnderdanige / och kende dem faar deris Herrer / Da skulle fordi Quinderne gerne och tolmodelige bære saadan Kaarss / som Gud haffuer lagt dem paa / oc giffue sig met al ydmyghed vnder deris Mends Herredømme / De trøste sig der met / at deris kaarss varer icke euindelig / men fanger snarlige ende / och siden i den anden Verden vil Gud opheffue dem vdi den samme ære oc verdighed / som

som de haffde i begyndelsen i Paradis / oc gøre dem da lige ved deris Mend.

Saadan loff giffuer den Hellige Petrus / den fromme Saræ / ath hun ydmygede sig for hendis Mand / oc kaldede hannem Herre / oc som en Hedning sagde / Æquo animo pœnam / qui meruere ferunt / Det en haffuer forskylt / det lider hand diss taalmodigere / Ffremdelis siger mand ocsaa vdi det almindelige Ordsprog / Feras / non culpes / quod vitari non potest / Det mand skal gøre Det maa mand helder gøre gerne / end vuilligeu / Thi vuillighed hielper inted / mē gører ekon det onde verre / derfaar skal en from erlig Quinde giffue sig velwillige vnder saadan paalagde straff / oc icke stunde effter lige Regimente met Manden / Men gerne vnde den Regimentit / huilcken Gud haffuer befalet den / oc tolmodelige forbide effter samme byrdis forledskilse / som skal endelig ske / naar dette syndige legom leggis til hulle oc ro.

Men

Men er det saa / Quinderne ville icke effter Guds vilie / være tilfreds / Men ville kaste saadan paalagd Byrde fra sig / Och vilde endelige slas met Manden om Regimentit / oc vinde hannem det aff met strid / saa tabe de altiuel / Oc faa hug til met / Thi Gud hielper da den sterckiste / Der faar er det de beste raad / at Doctor Hemand / viger Doctor Hermen / och vnder hannem Regimentit / paa det hun kunde disbedre met vnderdanighed leffue i fred oc rolighed / end met oprør mod hendis Herre / leffue vdi idelig vfred / kiffuen oc tretten Met lydactighed / oc vnderdanighed / kand mand vnder tiden formilde en Tyran / Oc en from lydactige Quinde / kand i lige maade tit bøye och formilde en knubuorden och Tyranniske mand / Ellers / som mand pleyer at sige / kunde tho haarde stene icke vel male smaat.

Den

Den Siuende paagribelse / met huilcken Ectelkabs Dieffuel / vil forderffue det ord som Moses setter fremdelis oc siger saa / Gud bygde en Quinde aff Rebbenet som hand tog aff Mennisken.

Er bruger Moses ith besynderligt oc wuonligt ord / siger icke som til forne / at Gud skabte Euam / Men hand bygde hende aff Adame Rebben / Huor met / hand vil giffue klarlige til kende / Huor faar Gud skabte Euam / oc gaff hannem hende / som er / Først paa det ath hand skal icke giffue sig fra hende / som andre Diur gøre / Men giffue sig i rolighed hoss sin Quinde / oc bygge och bo hoss hende som Adam ocsaa sagde / Der faare skal en

en Mand forlade Fader oc Moder/ och henge ved ſin Huſtru.

Til det andet / Giffuer Moſes met diſſe ord at forſtaa ath Eua ſkulde være Adams methielperinde / formere Huſſit / affle Børn met huer andre / och optucte dem i Guds fryct.

Til det Tredie / vil hand ocſaa giffue der met tilkende / ath Eua ſkulde være Adams Huſholderinde/ at huad Adam ſamlede til Kelderen oc Stegerſit / det ſkulde hun holde til raade / oc ſee vel til gaffns i Huſit /den ſtund Adam vaar vde / och arbeyde for den del hand ſkulde føre ind i Huſſit / Der faar kalder och Paulus (til Titum 2.) Quinderne / Cuſtodes domus / Huſſ voctere / Och der faar haffue ocſaa Hedningerne malet Venerem paa ith Snegel huſſ / Giffuendis der met at forſtaa/ at lige ſom en ſnegel / drager altid ſit Huſſ met ſig / Saa ſkulle ocſaa Quinderne bliffue i Huſet /

oc icke

oc icke løbe der hen / som de haffue intet gaat ath bestille / Lige det samme bety-der ocsaa den Sed / som mange stede bru-gis i Brolupper / Ath naar Bruden op-løfftis i hendis brudeseng / Da er en li-den dreng bestildet / som skal tage hendis Pantoffle aff Fødderne / oc sla dem til Væggen met Søm / at paaminde Bru-den der met / at hun skal effter den dag bliffue i hendis Huss / tage der vare / det hende bør at skøtte.

Paa saadan Guds gerning / giffuer Ecteskabs Dieffuel / ocsaa god act / oc der hand seer / at Adam haffuer bygd ith Huss / hoss huilcken hand skal huile sig / legger hand sig først mod Manden oc gø-rer (foruden Jld) en ond røg i Hussit / oc driffuer Manden / baade met hiertit / tancker oc fødder / vdaff husset betilgen om morgen / Først hen til Brende vin / saa til Rinssvin / siden til prysting / Saa at nærin-gen oc bieringen forsømmis der met / godset wnyttelige fortaris / hustru och børn sidde

hiemme

D [viii]

hiemme oc lide hunger oc tørst / Det aff kommer klammer oc trette imellem Ecte-folck / naar Husbonden kommer hiem fuld oc galind / oc Hustruen er der ved vred oc wtolmodig / saa følger der effter onde ord / slag oc wfred / Diss imellem stander den Ecteskabs Dieffuel bag døren oc leer / alt det hand kand.

Der nest / legger Ecteskabs Dieffuel sig ocsaa effter Quinden / huilcken som burde at vare hiemme / efftherdt hun er bygt til at vare Mandens Husholderinde / Da befinder mand ath Vanartige Quinder løbe hen i atskildige Gader och vraaer / oc acter inted / huorledis det haffuer sig hiemme / met Hussholding / och naar de faa icke loff at bisse hen huor dem lyster / saa staa de stedse i Døren helder Vinduerne / lige som husit brende induortis / Men huad for onde huskud / och mistancke / Mendene faa der aff / Och

huad

huad trette oc hug der følger effter / det giffuer daglige forfarenhed til kende.

Til at vocte sig for denne Ecte-skabs Dieffuels listighed / oc at vnd-fly kiff / trette oc wfred i Ecteskab / skulle fromme oc Christelige Ectefolck / effter Guds Orden och vilge begynde oc ende deris Ecteskab / Och skal en Ectemand først betencke huorledis gud haffuer bygt en Quinde oc giffuit han-nem den / Paa det hand skulde haffue alsom største lyst oc vilge / til at bo oc vare hoss sin Hustru och Børn / leffue hoss dem / oc holde dem til Guds fryct / Siden skulde ocsaa Quinderne giffue vel act paa Guds Orden / och skicke deris Ecteskabs leffnit der effter / holde sig hiemme vdi Hussit / oc holde til raade det som Manden indsamler met sin Sued oc Arbeyde / oc tage sig ekon vare hiemme paa sit Embede / oc lade-

andre wduelige Quinder / løbe hid oc did / Dandse oc springe / oc bruge løsactighed.
Ville Ectefolck saa skicke sig paa begge sider / da kunde de bo venlige och samdrectelige hoss huer andre / At den ene er gerne hoss den anden / at det gører Quinden ont / naar Manden er fra huss / oc Manden er ilde til freds naar hand kand icke vere hoss Hustruen och Børnene &c.

Det Ottende stød / som Ecteskabs Dieffuel gør / imod det ord / som Moses siger / at Gud ledde Euam till Adam.

HEr met giffuer nu Moses tilkende til en beslutning / huorledis Gud haffuer det saa forordinerit / Ath

Men-

Menniskens vilkaar skal icke vare saa-
dant / som vmelindis Creaturers vil-
kaar ere / at de maa tilhobe føye sig
huem och huor mange de ville / Men
(som tilforne er sagt / om Ada søn)
Da skulle de bede Gud / om en god
stoldbroder / Thi som Christus siger
hoss Joannem / ath hans Fader arbey-
der end nu i dag hoss / oc i alle sine crea-
tur etc.

Dette veed Dieffuelen saare vel/
Der faar lige som hand legger sig imod
alle Guds gerninger / De vil icke la-
de vare gaat / det som Gud haffuer
giort gaat / saa legger hand sig ocsaa
imod denne Guds gerning / De driff-
uer Folck enten til Horeri / eller ocsaa
at de skulle (Gud wadspurt) tage til
Ecte / effter deris egen vellyst oc tycke /
Saa ath de ere saare mange Folck /
Suilcke icke Gud / men Dieffuelen til-
haabe føyer vdi Ecteskab / De effterdi

 for-

Forælderne / Slect oc Venner ere Guds metdelere / ved huilcke hand tilfører huer sin Ecte Person / Saa legger Dieffuelen sig til Marcken imod Gud Oc hans meddel / saa at Børnene enten foracte dem / Oc følge deris egen velløst effter / Och gøre der met Forelderne Hiertens sorrig / helder ocsaa kommer Forelderne til at forgribe sig imod Guds Orden / at naar de ville forsørge deris Børn / Da see de meget mere hen til Rigdom / megen veldig Slect och Venner / end til Guds orden oc vilge / Huor aff der voxer siden megen wlycke / I det de ville / mod Guds vilie / komme dem sammen / Som haffue huercken løst eller kerlighed til huer andre / Saa leffue de ocsaa sigen vdi Ecteskab foruden kerlighed til huer andre.

Der imod skulle vnge Mennisk e vel giffue act paa denne Guds Orden

oc skick

oc skick / oc efftérdi en from Quinde kommer aff Herren / Som Salomon siger / Der faar skulle de først for alting raadsla met hannem der om / och bede hand vilde beskicke gode middel / Som kunde tilføye hannem en from Quinde / huilcken hand haffde skabt hannem til gode / Och lade sig siden nøye met den Gud haffuer beskicket hannem.

Oc der faar skulle Børnene icke foracte Forælderne / Men lade dem giffte sig / Efftérdi / de ere de rette meddeler / forskicket aff Gud der til / som de hellige Patriarcher och haffue giort / som Bibelens Historier vduiser / huilcket ocsaa vaar vonligt hoss Hedninger / Huess Historier oc Exempler vaar faar langt at opregne.

Disligeste skulle ocsaa Forelderne oc

ne oc Formynderne / flittelige giffue act paa/ oc tencke / at de ere inted i denne Sag/ vden meddeler och redskaff / tilskickne aff Gud / Och at det stander icke altsammen vdi deris fri vilge / At giffue nogen bort / Men de skulle flittelige randsage om det skeer effter Guds Orden / oc om det er hannem saa behageligt eller ey.

Finis.

Prentet i Københafn
M. D. Lvii.

H. G. K. V. D. N.

